

12. Konventsiya Mizhnarodnoyi orhanizatsiyi pratsi # 131 «Pro vstanovlennya minimal'noyi zarobitnoyi platy z osoblyvym urakhuvannyam krayin, shcho rozvyvayut'sya» vid 22.06.1970 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_149

13. Konstytutsiya Ukrayiny 28.06.1996 # 254k/96-VR [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

14. Zakon Ukrayiny «Pro derzhavnu dopomohu sim"yam z dit'my» vid 21.11.1992 # 2811-XII [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

15. Konventsiya MOP # 102 «Pro minimal'ni normy sotsial'noho zabezpechennya» vid 28.06.1952 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_011

Рецензент: Никифоренко В.Г. д.е.н., професор, зав. кафедри управління персоналом і економіка праці Одеського національного економічного університету

17.05.2016

УДК 658.009.12 (477)

Літвінов Олександр, Мішкевич Артем

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У статті розглянуто підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств України. Визначено, що серед класифікацій факторів конкурентоспроможності за різними ознаками, однією з найбільш значущих є розподіл факторів за походженням на зовнішні та внутрішні фактори. Визначення складу та рівня впливу зовнішніх факторів конкурентоспроможності дає можливість

підприємству використати внутрішні сильні сторони з метою компенсації негативного впливу зовнішнього середовища. Проаналізовано основні причини низької конкурентоспроможності як економіки країни, так і підприємств. Розглянуто складові розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності та його рівень в Україні за 2015 рік. Досліджено вплив діяльності органів державної влади та їх територіальних представництв, як одного із головних зовнішніх факторів конкурентоспроможності підприємства. Визначено шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренти, управління, фактори конкурентоспроможності, органи державної влади.

Литвинов Александр, Мишкевич Артем

УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ С УЧЕТОМ ВЛИЯНИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ

В статье рассмотрено повышение уровня конкурентоспособности предприятий Украины. Определено, что среди классификаций факторов конкурентоспособности по разным признакам, одним из наиболее значимых является распределение факторов по происхождению на внешние и внутренние факторы. Определение состава и уровня влияния внешних факторов конкурентоспособности дает возможность предприятию использовать внутренние сильные стороны с целью компенсации негативного влияния внешней среды. Проанализированы основные причины низкой конкурентоспособности, как экономики страны, так и предприятий. Рассмотрены составляющие расчета Индекса глобальной конкурентоспособности и его уровень в Украине за 2015 год. Исследовано влияние деятельности органов государственной власти и их территориальных представительств, как одного из главных внешних факторов конкурентоспособности предприятия. Определено пути повышения конкурентоспособности отечественных предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкуренты,

управление, факторы конкурентоспособности, органы государственной власти.

Litvinov Alexander, Mishkevych Artem

MANAGEMENT COMPETITIVENESS OF ENTERPRISE WITH IMPACT OF GOVERNMENT

The Article considered increase the competitiveness of enterprises in Ukraine. Determined that the classification of competitive factors on different signs, one of the most important factors is the division origin to internal and external factors. Determining the structure and level of competitiveness external factors enables the company to use internal strengths to compensate for the negative impact of the environment. Analyzed main reasons for the low competitiveness of the economy and businesses. Considered components of the calculation of the Global Competitiveness Index and its level in Ukraine on 2015. Researched the impact of government bodies and their territorial offices as one of the main factors of external competitiveness. Defined ways to improve the competitiveness of domestic enterprises.

Keywords: competitiveness, competitors, management, factors of competitiveness public authorities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із головних завдань економічної політики кожної держави є підвищення конкурентоспроможності виробничих підприємств. Важливим елементом для реалізації даного завдання є створення різноманітних умов: законодавчих норм, інвестиційного клімату, введення інновацій, підвищення якості продукції та кваліфікації персоналу, що дозволять зусібіч підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та вивести їх рівень виробництва не тільки на національний, а й на світові ринки.

Для України це питання є особливо актуальним, адже, по-перше, значна частина продукції національних виробників є неконкурентоспроможною на світовому ринку; по-друге, в Україні низький рівень залучення інвестицій, які б дали змогу використовувати інновації; а по-третє, існують певні проблеми у діяльності органів держаної влади, які ускладнюють діяльність вітчизняних підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми аналізу конкурентоспроможності підприємства є важливими як для економіки країни в цілому, так і для підприємств-виробників. У ринкових умовах висока конкурентоспроможність суб'єктів господарювання є запорукою для отримання високого і стабільного прибутку. Високий рівень конкурентоспроможності – основна вимога розвитку життєдіяльності підприємства. Розуміючи це, вітчизняні товаровиробники повинні ставити і вирішувати наступні завдання: задоволення потреб, існуючих на ринку, отримання максимального прибутку і збільшення обсягів збуту, розширення частки внутрішнього і зовнішнього ринку, забезпечення необхідного рівня якості та ціни продукції, впровадження нових технологічних процесів і модернізація обладнання [1, с. 34].

Дана область наукових досліджень висвітлена в працях багатьох вчених, а практичними аспектами пошуків підвищення конкурентоспроможності займаються не лише науковці, а й високопосадовці, керівники промислових підприємств. Зокрема, дану проблематику досліджували: Янковий О.Г., Брикаліна С.В., Літвінова В.О., Філюк Г.М., Шкробот М.В., Радулов Д.Д., Сукач О.О. та інші зарубіжні та вітчизняні науковці.

Актуальність даної теми пояснюється тим, що конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість та ступінь адаптації підприємства до умов конкурентного середовища.

Метою статті є теоретичний аналіз існуючих підходів науковців щодо визначення сутності та складу факторів конкурентоспроможності українських виробників, розглянути вплив державних органів влади на рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та встановити шляхи підвищення їх конкурентоспроможності.

Основний матеріал дослідження. Процес управління передбачає наявність суб'єкта і об'єкта управлінської діяльності. Суб'єктом управління конкурентоспроможністю є вище керівництво підприємства, а також співробітники економічних підрозділів, які відповідають за питання підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. Об'єктом управління виступає безпосередньо конкурентоспроможність підприємства та всі її складові. Як відомо, управління за своєю сутністю є діяльністю суб'єкта, яка полягає у

цілеспрямованому, організуючому впливі на об'єкт управління, здійснюваному з метою приведення останнього у бажаний для суб'єкта стан. Таким чином, управління конкурентоспроможністю підприємства є діяльністю керівництва та економічних відділів підприємства, яка полягає у цілеспрямованому, організуючому впливі на складові, фактори конкурентоспроможності підприємства, здійснюваному з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства до бажаного, цільового рівня. Перед тим як розглянути фактори конкурентоспроможності підприємства розглянемо сутність факторів та конкурентоспроможності підприємства окремо.

Конкурентоспроможність підприємства – це комплекс економічних характеристик, орієнтованих на потреби споживачів і здібності конкурентів, що потребують знання стану і тенденцій розвитку ринку, уміння створювати продукцію і доводити її до споживачів, які віддадуть перевагу їй над іншими товарами на ринку. Під конкурентоспроможністю підприємства пропонується розуміти наявність індивідуальних особливостей, конкурентних переваг підприємства та можливостей їх використання в боротьбі за найбільш вигідні умови виробництва та збуту продукції з метою досягнення поставлених цілей [1, с.251]. Тобто, поняття конкурентоспроможність включає в себе всі особливості економічних, організаційних, правових характеристик, що визначають місце підприємства на галузевому, регіональному або світовому ринку.

Рівень конкурентоспроможності підприємства завжди залежить від впливу різних факторів. Під факторами прийнято розуміти умови, обставини, рушійні сили економічних явищ та процесів [2, с.90]. Підприємство може успішно існувати і вдосконалюватися, якщо воно володіє конкретними конкурентними перевагами, котрі формують передумови для ефективної діяльності підприємства. Наявні конкурентні переваги фактично демонструють реалізовані можливості підприємства. Резерви підприємства визначаються його потенціалом, який під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, а також законів функціонування ринку втілюється у конкурентних перевагах підприємства.

На ефективність роботи підприємства та на його конкурентоспроможність впливає велика кількість факторів, які можна згрупувати за певними критеріями, а саме:

– за джерелами виникнення: внутрішні та зовнішні;

– за характером спеціалізації: загальні (впливають на всі компоненти конкурентного середовища), специфічні (впливають на компоненти конкурентного середовища, що функціонують в рамках певного регіону, галузі), індивідуальні (впливають тільки на зміни окремої складової конкурентного середовища);

– залежно від сфери походження: економічні, політичні, наукові, управлінські, екологічні, географічні;

– залежно від ступеню корисності: стимулюючі (чинники, що сприяють підсиленню ступеню корисності конкурентних позицій), дестимулюючі (чинники, що здійснюють негативний вплив на конкурентні позиції);

– залежно від рівня: природні фактори (природні ресурси, географічне положення), похідні (техніка, технологія, економічна середа);

– за ступенем потенційного контролю: неконтрольовані та контрольовані державою;

– за тривалістю дії: тимчасові й постійні [3].

Однією з головних є класифікація факторів конкурентоспроможності за джерелами походження на фактори зовнішнього середовища і фактори внутрішнього середовища підприємства. Внутрішніми факторами конкурентоспроможності підприємство може самостійно і повністю керувати за допомогою діяльності керівництва підприємства, покращення систем технічного оснащення, збуту продукції, фінансового забезпечення, розвитку інноваційної діяльності та інше.

Саме внутрішні фактори конкурентоспроможності визначають реальний рівень конкурентоспроможності підприємств, які локалізовані на одному географічному ринку. Оскільки зовнішні фактори в межах однієї і тієї ж географічної області мають однаковий вплив на всі підприємства, можна вважати що вплив зовнішніх факторів є однаковим для всіх підприємств, а це означає, що при аналізі конкурентоспроможності окремих підприємств можна

абстрагуватись від врахування впливу зовнішніх факторів.

Зовсім інші висновки необхідно робити в разі, якщо конкуренція складається між підприємствами, які розміщені у різних географічних точках (районах, областях, країнах, континентах). В цьому випадку важливим є врахування впливу зовнішніх факторів конкурентоспроможності підприємств в кожному з регіонів, оскільки зовнішні умови функціонування підприємств в різних географічних точках можуть значно відрізнятися, що буде суттєво змінювати загальний рівень конкурентоспроможності підприємств.

Між науковцями давно точиться дискусія щодо сутності та складу зовнішніх факторів конкурентоспроможності підприємства. До них відносять конкурентів, інфляційні процеси, рівень кваліфікації робочої сили, політичні процеси, та інші. Дані фактори впливу на формування конкурентоспроможності підприємств зможуть трансформуватися у конкурентну їх перевагу тільки в тому випадку, коли будуть здійснювати позитивний, стимулюючий вплив на функціонування підприємства [4].

Рівень впливу зовнішніх факторів конкурентоспроможності підприємства характеризує інвестиційну привабливість і дає можливість залучати іноземні інвестиції, а також створює передумови для розвитку окремих підприємств та науково-технічний прогрес. Чим кращі зовнішні умови діяльності, тим більше можливостей воно має для розвитку як в середині країни, так і для виходу на зовнішній ринок.

Однією із головних завдань економічної політики кожної держави є підвищення конкурентоспроможності виробничих підприємств. Важливим елементом для реалізації даного завдання є створення різноманітних зовнішніх умов: законодавчих норм, інвестиційного клімату, введення інновацій, підвищення якості продукції та кваліфікації персоналу, що дозволять зусібіч підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та вивести їх рівень виробництва не тільки на національний, а й на світові ринки.

Конкурентоспроможність українських підприємств на динамічно розвинутому світовому ринку в даний момент є ключовою проблемою входження підприємств у світову економічну спільноту. Прагнення України приєднатися до провідних регіональних формувань поки залишається тільки прагненням, так як на світовому

ринку продукція більшості українських виробників може бути реалізована тільки в рамках демпінгових або нелегальних угод. На світовому ринку конкурентоспроможними визнано менше 1% українських товарів і послуг. У той же час, економіка України на 70% залежить від експорту.

Причиною низької конкурентоспроможності є те, що в експорті України переважають сировинні товари. Про це свідчить той факт, що список товарів експорту налічує не більше десяти основних позицій, зокрема: метали, товари хімічної промисловості, добрива, сільськогосподарська продукція та деякі види продукції харчової промисловості. Тобто, експорт української продукції формується, переважно, за рахунок активної експлуатації природних ресурсів, дешевої робочої сили при досить низькій платі за землю.

З причини конфлікту на Сході, економічної і політичної нестабільності всередині країни, а також повільного проведення реформ, експорт в 2014 році впав на 14%, (або на 9 млрд.\$) у порівнянні з 2013 роком. Найбільше зниження експорту припало на промисловість – 20%, і машинобудування – 17%. Більшість продукції цих галузей традиційно експортувалося в РФ, тому в найближчому майбутньому зростання цих галузей чекати не варто. З іншого боку, втрата російського ринку – це стимул для українських виробників модернізувати виробництво і освоювати нові ринки [5]. Більше 90% продукції, яка виробляється промисловістю України, не має сучасного технічного забезпечення, що є причиною низької рентабельності і низького рівня конкурентоспроможності більшості вітчизняних товарів.

Головним фактором, що дозволяє досягти і втримати конкурентні переваги, є впровадження інновацій. Однак інноваційна активність підприємств України неймовірно низька. Внаслідок неідеальної податкової політики частина промислових підприємств, які освоювали виробництво інноваційної продукції, стрімко зменшилася, питома вага тих, які впроваджували інновації у загальній кількості в процентному співвідношенні зменшилася.

Низький рівень залучення інновацій пов'язаний із незначним доступом вітчизняних підприємств до зовнішніх інвестицій і фінансування. Масштабний розрив торгово-економічних зв'язків з РФ означає не тільки зниження залежності від російського імпорту (у 2014

році він скоротився на 52%), але і зменшення обсягів українського експорту, що негативно позначається на платіжному балансі країни. Так, за даними МВФ, у 2015 році дефіцит платіжного балансу України зросте до \$11,5 млрд. Для того, щоб стабілізувати економічну ситуацію, країні знадобиться не менше \$19 млрд. Однак прогнозувати, наскільки стабілізація буде успішною, досить складно через чинний конфлікт на сході [6].

За несприятливих зовнішніх умов залучення інвестицій основним джерелом фінансування технологічних інновацій стали власні кошти виробників. За рахунок коштів державного та місцевого бюджетів інноваційні роботи виконувало незначна кількість підприємств - від 2% до 4% в різні роки. Має якусь тенденцію до зростання частка фінансування інноваційних робіт вітчизняними (3,7%) і зарубіжними (4,2%) інвесторами. Кредити для розвитку інноваційної діяльності використано вітчизняними виробниками на 18% від загального обсягу фінансування.

Істотним недоліком є також нестача кадрів, які можуть працювати на зовнішніх ринках і забезпечувати збут продукції, оскільки вагомим значенням у підвищенні конкурентоспроможності є активізація людського чинника, який супроводжується зміною системи організаційних цінностей і правил поведінки, у тому числі шляхом поліпшення відношення до виконуваної роботи окремих працівників. Значна текучість кадрів та витік умів закордон.

Відповідно до нещодавно опублікованого дослідження Всесвітнього економічного форуму, Україна за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76-у позицію). Згідно з даними дослідження, Україна найбільше втратила позицій за показниками, які характеризують розвиток інфраструктури, макроекономічне середовище та розвиток фінансового ринку країни. Причому, за деякими позиціями країна «очолює» списки з кінця, зокрема, за міцністю банків нам присвоєно 140 місце зі 140 країн світу; за регулюванням фондових бірж – 135 місце, за інфляційними змінами – 134 місце [6].

Найбільш проблемними зовнішніми факторами конкурентоспроможності бізнесу в Україні є обмежений доступ до фінансування та корупція. Серед складових індексу найвищими в

Україні виявилися показники обсягів ринку, вищої освіти і підготовки, а також здоров'я та початкової освіти. Найгірші показники в порівнянні з іншими країнами Україна має за впливом оподаткування на інвестування (тут Україна посідає 145 місце зі 148 країн), а також за якістю доріг - 144 місце. За охопленням населення освітою Україна посідає 13 місце з 148 країн, це найвище місце України в рейтингу країн за показниками індексу конкурентоспроможності 2013-2014 роках.

За оцінками експертів, найбільш проблемними зовнішніми факторами ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, ускладнений доступ до фінансів, інфляцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, неефективну державну бюрократію, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, часту зміну урядів, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я, недостатню освіченість і погану етику робочої сили [5].

Позитивним аспектом підвищення рівня конкурентоспроможності стає те, що великий потенціал мають агропромисловий і енергетичні комплекси. Україна має конкурентоспроможні технології в аерокосмічній галузі, ракето- і суднобудуванні, виробництві нових матеріалів, біотехнології, регулюванні хімічних, біохімічних та біофізичних процесів України. На сьогодні основними експортними галузями вже є чорна та кольорова металургія, яка забезпечує більше 25% промислового виробництва країни, рослинництво, машинобудування та добувна промисловість. А пріоритетними експортними товарами є метал, зерно, рослинне масло й жири. Ці галузі вимагають також більш якісного менеджменту з метою поліпшення своїх конкурентних переваг на міжнародному ринку.

По суті, сенс всієї економічної реформи на сучасному етапі розвитку України полягає у створенні умов для підвищення сприйнятливості економіки до інновацій, розвитку інноваційного підприємництва та забезпечення економічного зростання за рахунок використання досягнень науки і техніки. Це зумовлює необхідність активізації інноваційної діяльності.

Важливою складовою у реалізації шляхів підвищення конкурентоспроможності є діяльність держави, що полягає у

регулюванні ринкових відносин, створенні сприятливого інвестиційного клімату, чітко установлених податків, законодавчої системи, що дозволить безперешкодно функціонувати й удосконалюватись виробнику та проведення комплексу заходів з приводу інноваційної діяльності. Відзначимо, що дії державних органів влади є одними із вирішальних зовнішніх факторів, що впливають на конкурентоспроможність національного виробника.

Пріоритетним завданням держави є всебічне та повномасштабне забезпечення розвитку конкуренції. Від регулювання ринкових відносин, ефективності дії антимонопольного законодавства, формування конкурентної політики залежить процес формування з боку держави середовища, в якому здійснюють економічну діяльність промислові підприємства всіх форм власності. Держава впливає на формування економічного середовища за допомогою органів влади, які її уособлюють. Розглянемо місцеві органи державної влади та територіальні представництва центральних органів виконавчої влади, які представляють Державу в регіонах України та можуть безпосередньо впливати на поточну діяльність промислового підприємства, і як наслідок – на його конкурентоспроможність [1, с. 266].

Митна служба забезпечує створення сприятливих умов для поліпшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу через митну територію України, захист інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку [5]. Водночас можливі й затримки, що пов'язані із затримкою «розмитнення» вантажу, підвищення митних зборів, що негативно впливає на виробничу діяльність виробників.

Державна фіскальна служба України керується Податковим кодексом України, який регулює відносини, що пов'язані з реалізацією державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів [7]. Діяльність податкової служби –

ключова проблема поганого інвестиційного клімату в Україні. Через складну та незрозумілу податкову систему – підприємцю, інвестору важко здійснювати промислово-виробничу діяльність. Значна кількість податків та їх немалий розмір створюють ступор для національного виробника та іноземного інвестора.

Основним завданням територіального управління державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України є участь у реалізації державної політики у сфері охорони праці, промислової безпеки, здійснення державного гірничого нагляду, належного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, охорони надр в регіоні, здійснення державного нагляду за додержанням законів та інших нормативно-правових актів [8].

Територіальне управління Держземагенства є органом державного агентства земельних ресурсів України. Основним завданням управління є реалізація державної політики у сфері земельних ресурсів, топографогеодизичної та картографічної діяльності на ввіреній адміністративно територіальній одиниці. Земля на сьогоднішній день є одним з найцінніших ресурсів, часто незалежно від її призначення. Отже, діяльність даного територіального представництва державного органу влади є важливою і безпосередньо може вплинути на діяльність промислових підприємств всіх форм власності, в яких рано чи пізно виникає необхідність в оформленні права власності на земельні ділянки. Розширення виробничих площ, будівництво нових виробничих цехів, підрозділів [9].

Промисловий комплекс являє собою десятки тисяч робочих місць в кожному регіоні і більше 2,5 млн. робочих місць в цілому по країні із середньою заробітною платою більше 5 тис. грн. Промисловість – це величезні відрахування до бюджетів регіонів та державного бюджету, інвестиції, які забезпечують розвиток галузі та інноваційні види продукції, це збільшення показників експорту та імпортозаміщення. Створення режиму найбільшого сприяння для промислового комплексу має бути головною метою державних та місцевих органів влади. Підприємствам, відповідно до чинного законодавства, необхідно надавати допомогу у питаннях взаємодії з органами податкової, митної, екологічної служб, інших контролюючих органів. Це повинен бути приклад взаємодії влади з бізнесом [1, с. 267].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, діяльність держави – це важлива складова зовнішніх факторів конкурентоспроможності підприємств, що полягає у регулюванні ринкових відносин, створенні сприятливого інвестиційного клімату, прозорому адмініструванні податків і зборів, у формуванні законодавчої системи, що дозволить безперешкодно функціонувати й удосконалюватись виробнику та проведенню інноваційних заходів. Також в Україні має бути забезпечено захист прав на результати інтелектуальної праці, розвиток малого науково-інноваційного підприємництва, створення сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для виникнення нових фірм, зайнятих створенням і комерціалізацією науково-технічних нововведень. Має бути створено необхідний рівень стандартизації, метрології та сертифікації, ефективної патентної системи, що забезпечив би захист прав на результати інтелектуальної праці [6].

Література

1. Літвінов О. С. Вплив органів державної влади на діяльність промислових підприємств як один із зовнішніх факторів їх конкурентоспроможності / О. С. Літвінов, Д. Д. Радулов // Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. – Одеса: Атлант, 2013. – С. 250-269. Офіційна веб-сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2514>
2. Літвінов О. С. Фактори енергоємності продукції промислового підприємства: монографія / О. С. Літвінов. – О.: Автограф, 2003. – 242 с. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2788/Фактори%20енергоємності%20продукції%20промислового%20підприємства.pdf?sequence=3>
3. Сусіденко Ю. В., Вознюк М. А. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. – 2012. Режим доступу: <http://intkonf.org/susidenko-yu-v-voznyuk-m-a-konkurentospromozhnist-pidpriemstva-ta-faktori-scho-na-ney-vplivayut>.
4. Шемчук Л. О. Конкурентоспроможність підприємства в системі чинників її забезпечення [Електронний ресурс] // Режим доступу :

http://mevhnua.at.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktichna_internet_konferencija/8_shljakhi_pidvishhen

5. Південна митниця. Офіційна веб-сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://customs.odessa.org.ua>

6. Статистичний вісник: індекс конкурентоспроможності у 2015-2016 році в Україні та світі. Режим доступу: <http://ukr.obozrevatel.com/>

7. Державна фіскальна служба. Офіційна веб-сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

8. Територіальне управління Держгірпромнагляду в Одеській області. Офіційна веб-сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnop-odessa.org.ua>

9. Державне агентство земельних ресурсів України. Офіційна веб-сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dazru.gov.ua>

10. Шкробот М.В., Кам'янська О.В. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності держави. – 2011. Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/116>

1. Litvinov O. S. Vplyv orhaniv derzhavnoyi vlady na diyal'nist' promyslovykh pidpryyemstv yak odyń iz zovnishnikh faktoriv yikh konkurentospromozhnosti / O. S. Litvinov, D. D. Radulov // Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva: otsinka rivnya ta napryamy pidvyshchennya: monohrafiya / za zah. red. O. H. Yankovoho. – Odesa: Atlant, 2013. – S. 250-269. Ofitsiyana veb-storinka [Elektronnyy resurs]. –
Rezhym dostupu: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2514>

2. Litvinov O. S. Faktory enerhoyemnosti produktsiyi promyslovoho pidpryyemstva: monohrafiya / O. S. Litvinov. – O.: Avtohrاف, 2003. – 242 s. Rezhym dostupu: <http://dspace.oneu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2788/Faktory%20enerhoyemnosti%20produktsiyi%20promyslovoho%20pidpryyemstva.pdf?sequence=3>

3. Susidenko Yu. V., Voznyuk M. A. Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva ta faktory, shcho na neyi vplyvayut'. – 2012. Rezhym dostupu: <http://intkonf.org/susidenko-yu-v-voznuyuk-m-a-konkurentospromozhnist-pidpriemstva-ta-faktori-scho-na-ney-vplyvayut>.

4. Shemchuk L. O. Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva v systemi chynnykiv yiyi zabezpechennya [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu : http://mevhnu.at.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktichna_internet_konferencija/8_shljakhi_pidvishhen
5. Pivdenna mytnytsya. Ofitsiyna veb-storinka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://customs.odessa.org.ua>
6. Statystychnyy visnyk: indeks konkurentospromozhnosti u 2015-2016 rotsi v Ukrayini ta sviti. Rezhym dostupu: <http://ukr.obozrevatel.com/>
7. Derzhavna fiskal'na sluzhba. Ofitsiyna veb-storinka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sfs.gov.ua/>
8. Terytorial'ne upravlinnya Derzhhirpromnahlyadu v Odes'kiy oblasti. Ofitsiyna veb-storinka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dnop-odessa.org.ua>
9. Derzhavne ahent-stvo zemel'nykh resursiv Ukrayiny. Ofitsiyna veb-storinka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dazru.gov.ua>
10. Shkrobot M.V., Kam"yans'ka O.V. Rol' innovatsiy u zabezpechenni konkurentospromozhnosti derzhavy. – 2011. Rezhym dostupu: <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/116>

Рецензент: Балджи М. Д. д.е.н., професор, зав. кафедрою економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

24.06.2016

УДК 332.1:334.012.64

Метіль Тетяна

РОЗВИТОК ФОРМ ФРАНЧАЙЗИНГУ У МІЖНАРОДНОМУ МАРКЕТИНГУ РЕГІОНУ

У роботі проведено експертизу переважності форм франчайзингу в регіональному відтворювальному циклі, виділено